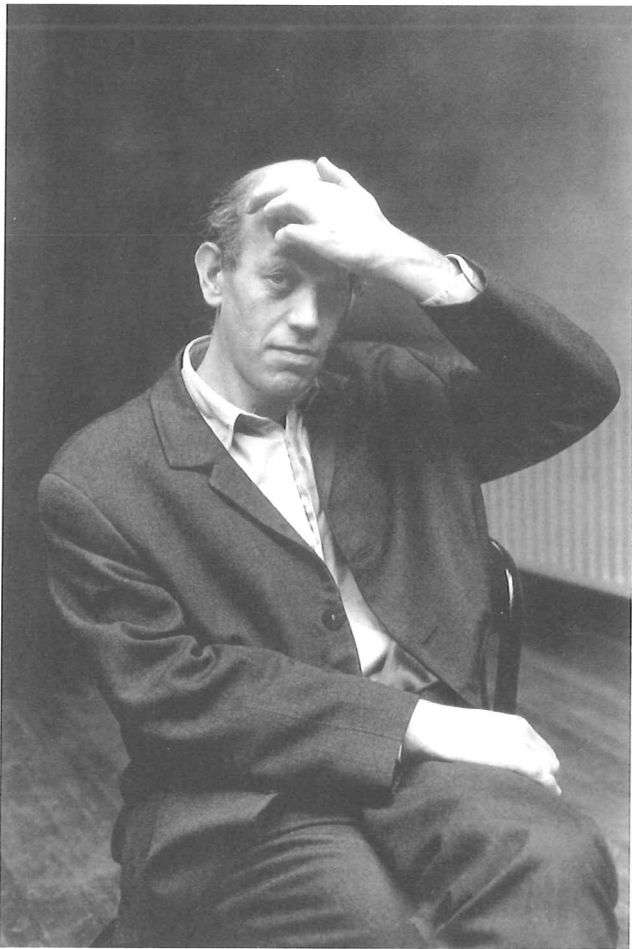

Rieks Swarte

“Geschiedenis is fascinerend,
het is de tijdmachine van Barabas.”

Augustus 1992. Rieks Swarte maakt zich op voor Het Theaterfestival, waar hij de succesproduktie Frankenstein of de landschappen van de ziel opnieuw zal spelen. Johan Thielemans overloopt met Swarte diens oeuvre. Portret van “een unieke theaterpersoonlijkheid”, zoals het heet in het festivalprogramma, “een tovenaars die de magie terugbrengt in het theater”.

Rieks Swarte/
Frans Schellekens

Bij Rieks Swarte speelt de geschiedenis van het theater een belangrijke rol. Dat was vooral te zien in zijn produktie van Vondels *Gijsbrecht van Amstel* voor Toneelgroep Am-

sterdam. Gerardjan Rijnders vroeg Swarte om de oude traditie van de *Gijsbrecht* weer op te nemen. “Het is een hele wonderlijke traditie”, zegt Swarte, “want 450 jaar lang

heeft het stuk elke eerste januari op de affiche gestaan. Het is, bij mijn weten, de langstlopende traditie in het theater geweest, waar ook ter wereld. Zelfs in de oorlog is het doorgespeeld, zo sterk was die traditie. Dat heeft geduurd tot in 1969.”

In dat jaar speelde de Nederlandse Komedie *Toller*. De jonge turken pikten het niet en gooiden tomaten naar het podium: Actie Tomaat. Van dan af was het Nederlandse theater in beweging en werd alles wat naar traditie rook, op de helling gezet of geschrapt. Slachtoffer van deze mentaliteit was de *Gijsbrecht*. Later zijn er nog pogingen geweest om de *Gijsbrecht* weer op te voeren. Toen Gerardjan Rijnders de traditie wilde oppikken, vroeg hij Rieks Swarte om een nieuwe produktie te maken. “Als je in zo een schouwburg als de Amsterdamse Stadschouwburg zit, sta je voor de verantwoordelijkheid om binnen de beperkingen van het lijsttoneel te werken. Het naturalisme past er in feite niet, dat speel je beter in een vlakke vloertheater, iets wat we in Nederland na Tomaat verworven hebben. Op dit ogenblik merk ik dat er een kentering kan waargenomen worden, want het debat lijkt niet meer zo belangrijk als tien jaar geleden, wat ik trouwens betreurt.”

Rijnders wilde onderzoeken welke stukken optimaal in een théâtre-à-l’italienne staan en daarom heeft hij *Andromaque* van Racine gedaan (was te zien op het Theaterfestival 1991). “Toen hij mij vroeg om *Gijsbrecht* te ensceneren”, zegt Swarte, “wilde ik teruggaan naar 1638, toen het stuk gecreëerd werd. Ik wilde onderzoeken hoe het gedaan was, met welke acteermethodes het gespeeld werd.”

De huidige Amsterdamse Schouwburg heeft weinig te maken met de schouwburg waarvoor Vondel schreef. In 1637 werd er in Amsterdam een nieuwe zaal gebouwd door Jacob van Campen. “Van Campen”, zegt Swarte, “moet wel in Vicenza het Teatro Olimpico van Palladio gezien hebben, want in Amsterdam heeft hij er een eigenzinnige versie van nagebouwd. Toen ik het project aanvaardde, zocht ik naar een geschikte plek en vond dat alleen het grote toneel in aanmerking kwam. Het was de eerste keer dat ik het grote toneel op ging, wat me natuurlijk angst inboezemde, maar het moest. Ik wilde echt binnen de traditie werken. Maar het was ook een ontkenning dat de *Gijsbrecht* geschikt was voor het toneel zoals we dat nu in de Amsterdamse Stadsschouwburg kennen. Daarom liet ik het theater van Van Campen in slappe doeken nabouwen en uit de toneelkap komen. Ik koos ook uitsluitend Vlaamse acteurs, op één na, omdat ik gelezen